

УДК 811.111'255

ГОЛУБЕНКО Наталія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської і німецької філології та перекладу імені професора І. В. Корунця, Київський національний лінгвістичний університет, вул. Велика Васильківська, 73, Київ, 03680, Україна (n.irgovtsiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4850-721X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.10>

Бібліографічний опис статті: Голубенко, Н. (2021). Чинники варіантного відтворення лінгвокультурного коду в аспекті інтерсеміотичного перекладу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 45, 105–113. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.10.*

ЧИННИКИ ВАРІАНТНОГО ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО КОДУ В АСПЕКТІ ІНТЕРСЕМІОТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню базових особливостей кодування/декодування лінгвокультурного коду крізь призму інтерсеміотичного прочитання першотвору. Розглянуто підходи до розуміння різних виявів інтерсеміотичного перекладу в зіставленні і порівнянні його з іншими видами перекладу, акцентовано увагу на процесах інтерпретації різних знакових систем. Актуальність статті зумовлена недостатньо вивченими та обґрунтованими чинниками асиметрії сприйняття тексту в різних семіотичних площинах. Основоположником цієї наукової полеміки вважається Р. Якобсон і його стаття про лінгвістичні аспекти перекладу, у якій дослідник запропонував виділити три типи перекладу: інтралінгвістичний, інтерлінгвістичний та інтерсеміотичний. Інтерсеміотичний переклад – інтерпретація вербальних знаків за допомогою невербальних.

Наголошено, що переклад не зводиться до простої передачі значень між мовами і культурами – йдеться про контекстуалізацію знаків. Окремі явища культури (особливість зовнішності, одяг, артефакт, пісня) мають статус лінгвокультурного коду; вони знаходять сенс лише у загальному контексті твору і відображають макросмисл твору. Особливість інтерсеміотичного перекладу полягає у тому, що він має справу з двома або більше знаковими системами, наприклад мовною, музичною, танцювальною або образотворчою тощо. У передачі цього макросмислу полягає основна мета інтерсеміотичного перекладу. Відповідно, культурні смисли осягаються не на рівні окремих значень і мікросмислів, а на рівні макросмислу, у формуванні якого вони беруть участь. Інтерсеміотичний переклад, що спричиняє зміни між знаками, розглянуто з позиції мультимодальності, яка незалежно від її виду встановлює

ється за допомогою використання різних типів знаків. Пошук правильного коду для процесу перекодування, передбачуваного мультимодальністю, призводить до нових варіантів інформації або набору знаків, які завжди спричиняють незначні зміни форми або значення. Доведено, що такі зміни залежать від подібності/відмінності мов узагалі або ж подібності/відмінності окремих слів/виразів кожної мови зокрема.

Ключові слова: варіативність перекладу, мультимодальність, креолізований текст, інтерсеміотичний переклад, знак, лінгвокультурний код.

HOLUBENKO Nataliia – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at Korunets Department of English and German Philology and Translation, Kyiv National Linguistic University, 73, Velyka Vasylkivska str., Kyiv, 03680, Ukraine (n.irgovtsiy@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4850-721X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.45.10>

To cite this article: Holubenko, N. (2021). Chynnyky variantnoho vidtvorennia lnhvokulturnoho kodu v aspekti intersemiotychnoho perekladu [Factors of variative reproduction of the linguistic and cultural code in the aspect of intersemiotic translation]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 45, 105–113. doi: 10.24919/2522-4565.2021.45.10 [in Ukrainian].

FACTORS OF VARIATIVE REPRODUCTION OF THE LINGUISTIC AND CULTURAL CODE IN THE ASPECT OF INTERSEMIOTIC TRANSLATION

Summary. *The article is devoted to the study of the basic features of encoding / decoding the linguistic and cultural code through the prism of intersemiotic reading of the original. Approaches to understanding various manifestations of intersemiotic translation in comparison with other types of translation are considered, paying special attention to the processes of interpretation of various Sign Systems. The theoretical and methodological nature of the article is explained by insufficiently studied and justified factors of asymmetry of text perception in various semiotic planes. The founder of this scientific polemic is considered to be R. Jakobson with his article on the linguistic aspects translation, where the researcher proposed to distinguish three types of translation: intralinguistic, interlinguistic, and intersemiotic. Intersemiotic translation is the interpretation of verbal signs by nonverbal ones.*

It is important to note that translation is not limited to simply transferring meanings between languages and cultures, therefore it is about contextualizing signs. Individual cultural phenomena (appearance, clothing, artifact, song) have the status of a linguistic and cultural code; they find meaning only in the general context of the work and reflect the macro-meaning of the whole text. The peculiarity of intersemiotic translation is that it deals with two or more sign systems, for example, language, music, dance or visual, etc. The main goal of intersemiotic translation is to convey this macro sense. Accordingly, cultural meanings are understood not at the level of individual meanings and micro-meanings, but at the level of the macro-

meaning in the formation of which they take place. Thus, intersemiotic translation, which causes some changes between signs, is considered from the point of view of multimodality, which, regardless of its type, is established by using different types of signs. Finding the right code for the transcoding process predicted by multimodality leads to new variants of information or a set of characters that always cause small changes in form or meaning depending on how similar the languages or words / expressions present in the same language are.

Key words: *translation variability, multimodality, creolized text, intersemiotic translation, sign, linguistic and cultural code.*

Постановка проблеми. У перекладознавчих студіях останніх років спостерігається підвищений інтерес до особливостей інтерлінгвального та інтерсеміотичного перекодування першотвору, розгляду світобачення людини крізь призму семіотичної моделі світу, що стає можливим лише завдяки знакам. Відповідно, життєвий світ людини як лінгвосеміотична категорія є результатом накопичення інформації про світ, що супроводжується утворенням мовних знаків. Протягом останніх десятиліть фокус уваги дослідників був перенесений на опис способів, як візуальний та словесний режим виражають своє значення в мультимодальних текстах, де комунікативна ситуація представлена з використанням декількох способів сприйняття, зокрема зору та слуху. Виходячи з визначення тексту як «будь-якого процесу або його продукту, в якому комбінація сенсорних знаків, що несуть комунікативні наміри, замінюється іншою комбінацією, що відображає або надихається оригінальною сутністю» (Gottlieb, 2003, p. 167), ми схильні стверджувати, що міжсеміотичні відносини між візуальним та словесним режимами пропонують розглянути лінгвокультурний код із погляду інтерсеміотики. Цей міждисциплінарний аналіз закріплений у функціональній граматиці М. Галлідея, де «текст є продуктом постійного відбору у дуже великій мережі систем – системній мережі» (Halliday, 2004, p. 23).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасну епоху інтеграції найрізноманітніших сфер діяльності людини особливої ваги набуває міжкультурна комунікація, одним із найважливіших елементів якої постає інтерсеміотичний переклад. Його неодноразово досліджували вітчизняні й закордонні лінгвісти та перекладознавці: І. Жодані, Ю. Ковалів, Т. Лук'янова, Т. Некряч, Р. Якобсон. Інтерсеміотичне прочитання першотвору ґрунтується на процесах кодування та декодування як основ комунікації, що в сучасному мовознавстві розглядається як процес, у якому учасники оперують кодами (Г. Бурова, Дж. Ділі, І. Добичіна, І. Колегаєва, Н. Мечковська, М. Нікітін, Р. Якобсон). Однак досі не вирішеним для лінгвістів залишається питання передумов застосування варіантних засобів перекодування інформації (вербальної і невербальної) першотвору.

Метою статті є висвітлення основних концептуально-методологічних чинників застосування варіантних засобів передачі лінгвокультурного коду в інтерсеміотичному прочитанні першотвору. Поставлена мета передбачає вико-

нання таких завдань: 1) визначити взаємозв'язок різних семіотичних систем в інтерсеміотичному перекладі; 2) висвітлити розуміння концептуалізації змін змісту лінгвокультурного коду між двома й більше семіотичними ресурсами, які принципово відрізняються за своєю природою та культурою; 3) дослідити передумови зміни лінгвокультурного коду в інтерсеміотичному перекладі.

Виклад матеріалу. Поняття інтерсеміотичного перекладу, як і сам термін, запропонував Р. Якобсон (Jakobson, 1959), який у своїй праці виділив три види перекладу: інтралінгвістичний, інтерлінгвістичний та інтерсеміотичний. Інтралінгвістичний, або внутрішньомовний, переклад являє собою переказ (rewording) словесно вираженого змісту за допомогою знаків тієї ж мови, інтерлінгвістичний – переклад з однієї мови на іншу (те, що зазвичай називаємо перекладом), а інтерсеміотичний (або трансмутація в термінології У. Еко (Еко, 2006) – такий вид перекладу, у якому вербальні знаки інтерпретуються за допомогою невербальних.

Коментуючи ідею Р. Якобсона (Jakobson, 1959), У. Еко (Еко, 2006) пише про те, що переклад у власному розумінні слова на відміну від інтерсеміотичного не завжди є інтерпретацією. Дослідник розглядає інтерсеміотичний переклад як інтерпретацію зі зміною матерії (Еко, 2006, с. 283), оскільки відмінність в матерії є основна проблема для будь-якої семіотичної теорії. У. Еко (Еко, 2006) вважає інтерсеміотичний переклад, або трансмутацію, «інтерпретацією за допомогою маніпуляції», тобто як серію інтерпретацій, які, своєю чергою, також стають об'єктом інтерпретації. При цьому поєднання знаків у новому тексті в ідеалі повинно створювати той ефект і викликати подібну реакцію у реципієнта, що й вихідний текст.

Дослідниця Е. Анісімова вважає, що у лінгвосеміотичному тлумаченні коду доцільно виокремити три аспекти: 1) код як установлення відношення між знаком і об'єктом; 2) код як відношення між об'єктами в тексті, що забезпечує розкриття смислу мовного знака; 3) код як відношення знаків у тексті, що відображають соціально, історично та культурно зумовлені зв'язки об'єктів, визначальні для певного типу дискурсу, – лінгвокультурний код (Анісімова, 2003, с. 17). Відповідно, базовим чинником варіантності засобів вираження кодів у межах інтерсеміотичного перекладу є розуміння, інтерпретація та декодування лінгвосеміотичних кодів.

Окрім цього, складність інтерсеміотичного перекладу полягає також у тому, що наявність невербальної комунікації між персонажами – необхідна умова процесу засвоєння читачем інформації. Як наголошує психолог М. Аргайл (Jüngst, 2010), у звичайній розмові людина здатна одночасно розпізнавати до дев'яти невербальних сигналів: 1) наявність або відсутність безпосереднього тілесного контакту; 2) відстань між співрозмовниками; 3) позу; 4) зовнішність; 5) міміку й жести; 6) напрям погляду; 7) тривалість розмови; 8) емоційність мови; 9) акцент.

До базових властивостей інтерсеміотичних текстів різних жанрів належить поліінформативність – наявність декількох інформаційних рядів: вер-

бального/невербального тексту, параграфіки і графіки. Розподіл компонентів вербально-іконічного сполучення між інформаційними рядами відбувається у такий спосіб: буквенний текст, під яким розуміють авторську мову і мову персонажів, що є джерелом передачі предметно-логічної та емотивної інформації, яка надходить реципієнту; невербальна мова, тобто міміка, жести тощо; графіка, що являє собою послідовність малюнків, змістом яких є якісь події, засвідчені в тому чи тому часовому відрізку; параграфіка як спосіб і форма написання тексту, а також «звукова доріжка».

Говорячи про особливості того самого тексту в межах різних семіотичних систем як креолізованого, не можна не згадати теорію креолізованих текстів, розроблену Е. Анісімовою (Анісімова, 2003). За класифікацією дослідниці такі тексти поділяються на: 1) креолізовані тексти, що складаються із зображення і підпису (або низки зображень і підписів під ними); 2) креолізовані тексти, що не включають до свого складу підпис (у такому разі вербальний компонент знаходиться безпосередньо на зображенні); 3) креолізовані тексти, що складаються з вербального (основного) тексту, зображення і підпису, музичного супроводу (або зображень і підписів під ними). Як уважає дослідниця, вербальний компонент креолізованого тексту виконує кілька функцій: номінативну, інформативну, дейктичну, когерентну, інтегративну і презентативну (Анісімова, 2003). Із метою здійснення інтерсеміотичного перекладу першочергово доцільно визначити, які конструкти (вербальні, невербальні, параграфіка тощо) домінуватимуть у конструюванні нового тексту.

Щодо функцій невербальних компонентів, то необхідно передовсім відзначити основні (універсальні) функції зображення, виокремлені Е. Анісімовою (Анісімова, 2003): 1) атрактивну (зображення привертає увагу адресата, бере участь в організації візуального сприйняття тексту); 2) інформативну (зображення передає певну інформацію); 3) експресивну (зображення висловлює почуття адресанта і впливає на емоції адресата); 4) естетичну (образи впливають на естетичні почуття адресата) (Анісімова, 2003, с. 85).

Уважалось, що інтерсеміотичний переклад передбачав переклад знаків тексту, вилучення значень з одного тексту та перенесення їх в інший найбільш точним способом. Для вивчення основних питань дослідження важливу роль відіграє мультимодальний соціальний семіотичний підхід, заснований на системній функціональній теорії М. Галлідея (Halliday, 2004). За цього підходу різні семіотичні ресурси осмислюються як смислотворчі системи, що по-різному функціонують у суспільстві, починаючи з упорядкування досвіду та логічних взаємозв'язків у різних сферах світу, здійснення соціальних відносин тощо.

Хоча інтерсеміотичний переклад не є нещодавно розробленою концепцією, однак досі потребує теоретичного осмислення та практичного застосування. Важливо зосередити уваги на тому, як різні словесні елементи письмових та візуальних текстів взаємодіють у перекладі. Слід погодитися з Д. Агіаром та Дж. Квейрозом (Aguiar and Queiroz, 2009), які вважають явище інтерсеміо-

тичного перекладу «практично не дослідженим із погляду його концептуального моделювання, особливо із семіотичного погляду» (Aguiar and Queiroz, 2009, p. 1). Хоча Р. Якобсон (Jakobson, 1959) розглядає мову як основний складник інтерсеміотичного перекладу, Д. Агіар і Дж. Кейроз (Aguiar and Queiroz, 2009) висувають ідею, що основною методологією інтерсеміотичного перекладу є порівняння різних семіотичних систем і спроба прийняти концептуальну основу, засновану на моделі знака Ч. Пірса. У такому аспекті неможливо не погодитися з дослідником Р. Єдема (Iedema, 2003), який зазначає, що переклади між різними семіотичними системами призводять до лексичних, семантичних та прагматичних розбіжностей (Iedema, 2003, p. 47). Дослідник осмислює інтерсеміотичний переклад за принципом «як зміст значення переходить від контексту до контексту, від практики до практики або від однієї стадії практики до наступної» (Iedema, 2003, p. 41).

Гунтер Р. Кресс (Gunther R. Kress, 2010) у дослідженні про мультимодальність (яку він визначає як «нормальний стан людського спілкування») пояснює способи сприйняття різних форм спілкування як «режимів» репрезентації (Gunther R. Kress, 2010, p. 79). Соціальна семіотика корисна для розуміння взаємодії як комунікативного обміну. У своєму нарисі *Believing, Causing, Intending: The Basis for a Hierarchy of Sign Concepts in the Reconstruction of Communication* («Вірити, викликати, мати намір: основа ієрархії знакових концепцій за реконструкції спілкування») Р. Познер (Posner, 1993) вважає, що основними семіотичними типами є сигнал, індикатор, вираження і жест (Posner, 1993, p. 220–222). Усі вони визначаються співвідношенням типу «причина – наслідок» і поєднуються взаємозалежно, створюючи семіотичні множини, які можна по-різному перекласти відповідно до кожної ситуації та пояснити неписані семіотичні множини, що мають відповідне значення: 1) сигнал (реагувати) – ознака поведінкової системи – результат мультимодальної репрезентації; 2) індикатор (те, що відбувається) – ознака поведінкової системи – інтерпретація ситуації завдяки певним знанням; 3) вираження (стан іншої людини в прикладі) ґрунтується на інтерпретації певного типу поведінкової системи, ознака поведінкової системи, інтерпретація на основі іншої інтерпретації, викликаного поведінковою системою; 4) жест – намір іншої людини на основі певної інтерпретації поведінкової системи. Для інтерсеміотичного перекладу доцільно врахувати той факт, що конкретна поведінкова система визначає певну інтерпретацію, яка зумовлена розумінням того, як конкретна поведінкова система реагувала б у певній ситуації.

Отже, інтерсеміотичний переклад викликає зміни, що ґрунтуються на відповідності між знаками в різних мовах чи в межах однієї. Пошук правильного коду для процесу перекодування, передбачуваного мультимодальністю, призводить до нових варіантів інформації або наборів знаків, які завжди дозволяють незначні зміни форми або значення залежно від того, наскільки схожі мови або слова/вирази, присутні в тій самій мові. Мультимодальність незалежно від її виду встановлюється за допомогою використання різних типів знаків.

Сфера семіотики сприяє розкриттю цих знаків та розумінню глибини почуттів, прикріплених до простих елементів, які на перший погляд можуть здаватися зовсім неважливими. Процес перекладу охоплює широкий спектр міжсеміотичних передач, тому ознаки, відібрані для того, щоб цей процес міг відбуватися, повинні відповідати точному контексту, в якому і для якої мети письменник, художник чи спікер їх уживав. Оригінальне семіотичне подання тексту та використання кодування можуть бути трансформовані відповідно до вимог нового семіотичного середовища (нове поле, нова система, нова мова, новий семантичний зразок тощо).

Висновки. Процес інтерсеміотичного перекладу полягає у зміні знакових (семіотичних) систем: наприклад, кілька абзаців вербального тексту, що містить опис зовнішності й характеру будь-якого героя, можна передати одним зображенням, і читач легко зрозуміє задуманий автором оригіналу образ. Злиття вербального й невербального компонентів дає змогу віднести тексти до креолізованих зі своїми особливими характеристиками, які важливо враховувати під час перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрейчук Н.І.** Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття : монографія. Львів : Львівська політехніка, 2011. 280 с.
- Анисимова Е.Е.** Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолізованих текстів). Москва : Академия, 128 с.
- Эко У.** Сказать почти то же самое. Опыты о переводе / пер. с итал. А.Н. Ковалю. Санкт-Петербург : Симпозиум, 2006. 574 с.
- Ковалів Ю.** Літературна герменевтика : монографія. Київ : Нац. ун-т імені Т. Шевченка, 2008. 240 с.
- Жодані І.** Інтерсеміотичність у творчості письменників Нью-Йоркської групи (Емма Андієвська і Віра Вовк) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Київ, 2007. 180 с.
- Довбуш О.** Семіологія міжлітературних і міжмистецьких відношень: прототекст Oliver's Story (E. Segal) – український переклад – кіносценарій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 10.1.05. Тернопіль, 2010. 20 с.
- Лук'янова Т.Г.** Вербалізація емоційних станів в мультимодальному тексті: інтерсеміотичний переклад (на матеріалі англійської та української мов). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2018. № 88. С. 105–111.
- Некряч Т.Є., Довганчина Р.** Інтерсеміотичний та інтерлінгвістичний переклади: грані суміжності та точки розбіжностей. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 48. С. 302–310.
- Aguiar, Daniella & Queiroz, Joao** (2009). Towards a Model of Intersemiotic Translation. *The International Journal of the Arts in Society*. № 4(4). P. 203–210.
- Gottlieb, H.** (2003). Parameters of Translation, in Perspectives. *Studies in Translatology*. № 11(3). P. 167–187.
- Halliday, M.A.K.** (2004). Introduction to Functional Grammar. 3rd ed. London : Edward Arnold.
- Iedema, Rick** (2003). Multimodality, Resemiotisation: Extending the Analysis of Discourse as Multi-semiotic Practice. *Visual Communication*. P. 29–57.

- Jakobson R.** (1959). On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation*. ed. by R. A. Brower. Cambridge, MA: Harvard University Press. Pp. 233–239.
- Kress, Gunther R.** (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London : Routledge.
- Posner, Roland** (1993). Believing, Causing, Intending: The Basis for a Hierarchy of Sign Concepts in the Reconstruction of Communication. *In Signs, Search, and Communication: Semiotic Aspects of Artificial Intelligence*, ed. René J. Jorna, Barend van Heusden, and Roland Posner. Berlin and New York : Walter de Gruyter.

REFERENCES

- Andrejchuk, N.I.** (2011). *Semiotyka linghvokuljturnogho prostoru Anghliji kincja XV – pochatku XVII stolittja [Semiotics of the linguistic and cultural space of England in the late XV – early XVII centuries]*. Lviv: Vyd-vo Ljvivs'koji politekhniki [in Ukrainian].
- Anysymova, E.E.** (2003). *Lynghvystyka teksta y mezhkuljturnaja kommunykacyja (na materyale kreolizovannykh tekstov) [Linguistics of the text and intercultural communication (based in the creolized texts)]*. Moscow: Yzdatel'skij centr «Akademyja» [in Russian].
- Eko, U.** (2006). *Skazatj pochty to zhe samoe [Say almost the same]*. Opyty o perevode. per. s ytal. A. N. Kovalja. Saint-Petersburg: Sympozyum [in Russian].
- Kovaliv Ju.** (2008). *Literaturna ghermenevtyka [Literary hermeneutics]*. Kyiv: Kyjiv. nac. un-t im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
- Zhodani, I.** (2007). Intersemiotychnistj u tvorchosti pysjmennykiv Njju-Jorks'koji ghrupy (Emma Andijevs'ka i Vira Vovk) [Intersemioticism in the works of writers of the New York group (Emma Andievska and Vera Vovk)]. *Extended abstract of Candidate thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Dovbush, O.** (2010). Semiologhija mizhliteraturnykh i mizhmystecjkykh vidnoshenj: prototekst «Oliver's Story» (E. Segal) – ukrajins'kij pereklad – kinoscenarij. [Semiology of interliterary and interartistic relations: prototext «Oliver's Story» (E. Segal) – Ukrainian translation – screenplay]. *Short abstract of Candidate thesis*. Ternopilj [in Ukrainian].
- Luk'janova, T.Gh.** (2018). Verbalizacija emocijnykh staniv v muljtymodaljnomu teksti: intersemiotychnyj pereklad (na materiali anghlijs'koji ta ukrajins'koji mov) [Verbalization of emotional states in a multimodal text: intersemiotic translation (based on English and Ukrainian languages)]. *Visnyk Kharkiv's'kogho nacionaljnogho universytetu imeni V.N. Karazina. Serija: Inozemna filologhija. Metodyka vykladannja inozemnykh mov – The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching*, No. 88. (pp. 105-111) [in Ukrainian].
- Nekriach, T.Ye., Dovhanchyna, R.** (2014). Intersemiotychnyi ta interlinhvistychnyi pereklady: hrani sumizhnosti ta tochky rozbizhnosti [Intersemiotic and interlinguistic translations: adjacent faces and points of divergence]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. Kyiv: KNU im. T. Shevchenka, iss. 48, pp. 302–310 [in Ukrainian].
- Aguiar, Daniella & Queiroz, Joao** (2009). “Towards a Model of Intersemiotic Translation”, *The International Journal of the Arts in Society*, 4 (4), pp. 203-210.
- Gottlieb, H.** (2003). ‘Parameters of Translation’, in *Perspectives. Studies in Translatology* 11 (3), pp. 167–187.

- Halliday, M. A. K.** (2004). *Introduction to Functional Grammar*. 3rd ed. London: Edward Arnold.
- Iedema, Rick** (2003). "Multimodality, Resemiotisation: Extending the Analysis of Discourse as Multi-semiotic Practice", *Visual Communication*, pp. 29–57.
- Jakobson R.** (1959). On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation*. ed. by R. A. Brower. Cambridge, MA: Harvard University Press. Pp. 233–239.
- Kress, Gunther R.** (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London: Routledge.
- Posner, Roland** (1993). Believing, Causing, Intending: The Basis for a Hierarchy of Sign Concepts in the Reconstruction of Communication. *In Signs, Search, and Communication: Semiotic Aspects of Artificial Intelligence*, ed. René J. Jorna, Barend van Heusden, and Roland Posner. Berlin and New York: Walter de Gruyter.